

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE STUDII EUROPENE
ȘCOALA DOCTORALĂ „PARADIGMA EUROPEANĂ”

Metodologia teologică a lui Carl F. H. Henry

**Teză de doctorat
Rezumat**

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Andrei MARGA

Doctorand:

Otniel-Laurean Vereș

Cluj-Napoca

2011

CUPRINS

CUPRINS.....	1
ARGUMENT ȘI METODĂ	3
1. METODOLOGIA FILOZOFICĂ ȘI TEOLOGICĂ	10
1.1. Nevoia recuperării gândirii metodologice în filozofie și teologie	13
1.2. Aspecte ale metodologiei teologice	21
1.2.1. Particularitatea metodologiei teologice	22
1.2.1.1. Rolul credinței și al presupușiilor	22
1.2.1.2. Metoda teologică și știința	26
1.2.2. Sursele teologiei	29
1.2.2.1. Presupuzițiile epistemologice și ontologice	31
1.2.2.2. Deductiv și inductiv în teologie	33
2. INTRODUCERE ÎN STUDIUL TEOLOGIEI LUI CARL F. H. HENRY: RECEPTARE ȘI CONTEXT TEOLOGIC	36
2.1. Carl. F. H. Henry în conștiința teologică protestantă a zilelor noastre	36
2.1.1. Schiță bio-bibliografică	36
2.1.2. Receptarea actuală a lui Carl F. H. Henry	38
2.1.2.1. Receptarea pozitivă	39
2.1.2.2. Denaturare și neglijare actuală	41
2.2. Contextul teologic.....	47
2.2.1. Probleme generale în gândirea teologică și religioasă contemporană: contexte și situații	48
2.2.1.1. Biserica, globalizarea și pluralismul religios	48
2.2.1.2. Rolul Scripturii în discursul teologic	51
2.2.1.3. Teologia și revelația.....	55
2.2.1.4. Teologia și știința	56
2.2.2. Precursorii principali ai teologiei moderne	59
2.2.2.1. Immanuel Kant	60

2.2.2.2. Friedrich Schleiermacher	63
2.2.2.3. Georg Wilhelm Friedrich Hegel	66
2.2.2.4. Søren Kierkegaard	69
2.2.3. Răspunsul teologiei protestante la problemele secolului nouăsprezece	71
2.2.3.1. Provocarea lui Karl Barth	75
3. CARL F. H. HENRY ÎN FAȚA PROVOCĂRILOR ȘI CONVULSIILOR TEOLOGIEI PROTESTANTE	78
3.1. Observații preliminare	78
3.1.1. Condiționări preliminare ale teologiei și metodologiei lui Henry	79
3.1.1.1. Determinarea contextuală americană	80
3.1.1.2. Moștenirea reformată	81
3.1.1.3. Moștenirea evanghelică baptistă	82
3.1.1.4. O teologie angajată și apologetică	84
3.1.1.5 O abordare teologică selectivă	86
3.2. Situația teologică, filozofică și religioasă contemporană în viziunea lui Carl Henry	89
3.2.1. „Criza adevărului și cuvântului”	90
3.2.2. Evoluția istorică a gândirii teologico-filozofice ca îndepărtare graduală de revelația iudeo-creștină	92
3.2.3. Diagnoza teologiei protestante moderne	99
3.2.4. Problema lui Dumnezeu și soluțiile teologiei protestante moderne	112
4. METODOLOGIA TEOLOGICĂ A LUI CARL F. H. HENRY: ASPECTE PRELIMINARE	125
4.1. Importanța metodologiei în teologie, limitele și condiționările ei	125
4.1.1. Teologia, credința și căutarea certitudinii în unitatea adevărului	125
4.1.1.1. Imperativul întemeierii logice și epistemologice a conținutului teologic	125

4.1.1.2. Credința ca punct metodologic de plecare și certitudinea adevărului	126
4.1.1.3. Determinările și limitele metodei teologice	134
4.2. Teologie și știință	138
4.3. Teologie și filozofie	145
5. PRESUPOZIȚIONALISMUL RAȚIONAL	153
5.1. Rolul presupuzițiilor în cunoașterea teologică și metoda deductivă	153
5.2. Presupuziția ontologică: Dumnezeu triunic	164
5.3. Presupuziția epistemologică: revelația divină	165
5.3.1 Caracterul voluntar al revelației divine	165
5.3.2. Revelația rațională	167
5.3.3. Revelația scripturală	172
5.3.4. Natura propozițională a revelației	175
5.3.5. Presupuziția logică: consistența și coerența	180
5.4. Hermeneutica și exegeza biblică	185
6. EPISTEMOLOGIA RELIGIOASĂ A LUI CARL F. H. HENRY	191
6.1. Cîteva aspecte generale ale epistemologiei religioase	191
6.1.1. Specificitatea epistemologiei religioase	191
6.1.1.1. Fundaționalism vs. nonfundaționalism și postfundaționalism	194
6.1.2. Abordări actuale în epistemologia religioasă	197
6.2. Sursele cunoașterii	197
6.2.1. Intuiția	202
6.2.2. Experiența	203
6.2.3. Rațiunea	208
6.3. Logosul divin, <i>imago Dei</i> și apriorismul teologic	216
6.3.1. Logosul divin și <i>imago Dei</i>	216
6.3.2. Apriorismul teologic transcendent	224

CONCLUZII	233
-----------------	-----

BIBLIOGRAFIE	237
--------------------	-----

Cuvinte cheie: filozofie, teologie, argumentare, logică, presupuziții, credință, metodă, rațiune, a priori, a posteriori, coerență, consistență, epistemologie

Sinteza principalelor părți ale lucrării

Lucrarea de față supune analizei metodologia teologică a celui mai cunoscut și profilat teolog protestant de factură evanghelică din Statele Unite ale secolului douăzeci, Carl F. H. Henry. Teologul american este un nume mai mult ca sigur necunoscut în afara cercurilor evanghelice din România și a făcut parte din ceea ce numim versiunea *conservatoare* a protestantismului evanghelic, respectiv cei care au păstrat moștenirea teologică creștină tradițională, surprinsă în esența ei în mărturisirile de credință ale primelor patru concilii ecumenice și specificitatea teologiei protestante în varianta ei „ortodoxă”, adică înainte de apariția liberalismului protestant. Henry a fost așadar cel mai important reprezentant al protestantismului evanghelic din a doua jumătate a secolului douăzeci, căruia i-a conferit din nou statură academică și, în general, unul dintre cei mai de seamă teologi americani din secolul trecut, recunoscut ca atare în timpul vieții sale.

Teologul oferă un model extraordinar de angajament teologic condus de asumarea fără compromis a credinței creștine și, în același timp, de interacțiune cu problemele ființei umane în contemporaneitate. Considerăm că cel puțin *magnum opus-ul* lui Henry, *God, Revelation and Authority*, prin complexitatea și profunzimea gândirii și analizelor sale, precum și prin amploarea neobișnuită a subiectelor și autorilor discutați, depășește limitele confesionale ale protestantismului evanghelic, o dovadă fiind, printre altele, și faptul că a primit, după apariția sa, aprecieri pozitive și din partea unor teologi sau autori romano-catolici.

De asemenea – și acest lucru trebuie subliniat în mod special – teologul evanghelic ne prezintă un model de teologie extrem de bine fundamentată filozofic și întemeiată rațional. Teologul se simte acasă când discută probleme filozofice foarte complexe și trebuie remarcată în mod deosebit această familiaritate și, în același timp, rigurozitate cu care mînuiește conceptele filozofice și logice. Însă Henry oferă nu doar un model de discurs teologic fundamentat filozofic, ci și un model de integrare a filozofiei și teologiei într-un demers unitar. Teologul a scris mînat de convingerea profundă că filozofia și teologia sînt active pe același teren, că nu trebuie trasată o delimitare artificială, că teologia nu se poate lipsi de filozofie (însă nici invers) și că toate interpretările noastre asupra realității au în spate convingeri și presupuziții filozofice sau metafizice.

Din acest punct de vedere, această teză – aflîndu-se la limita dintre filozofie și teologie – este o dovadă a conlucrării fructuoase dintre inventarul conceptual al filozofiei și conținutul teologiei creștine și reprezintă o monografiere a unui teolog prin instrumentele specifice investigației filozofice.

Carl Henry a fost un susținător absolut al argumentului rațional și al întemeierii valide logice a conținutului credinței creștine. A respins orice sustragere fideistică de la cerințele întemeierii logice, fapt care a condus la criticile sus amintite la adresa sa. Însă în fond nu putem decît să fim de acord că a crede în Dumnezeu e un lucru (care ține în cele din urmă de forul interior al persoanei), a-ți prezenta această credință într-un discurs incoerent logic e cu totul altceva.

Din această cauză, teologul american a pus un mare accent pe clarificarea metodologică a demersului teologic. Importanța pe care a acordat-o Henry metodei în teologie este o altă cauză a neglijării actuale, într-un mediu protestant care a renunțat tot mai mult la metodă, evident numai la nivelul pretențiilor de a depăși întemeierile moderniste! Pentru Henry, numai întemeierea logică și consecvența epistemologică pot reda teologiei – ajunsă un fel de cenușăreasă a disciplinelor academice – respectul și demnitatea științifică.

Unul dintre motivele pentru care Henry a fost înțeles deficient se datorează și neatenției față de felul în care metoda sa deductivă (ce-i drept nu foarte la modă printre

teologi astăzi) se împletește cu aspectele materiale și dogmatice ale teologiei într-un sistem extrem de robust și coerent, astfel încât disocierea unui element din acesta – cum s-a întâmplat de pildă cu problema rolului rațiunii în teologie, discutat pe larg în teză sau al caracterului propozițional al revelației – face ca întreg angrenajul să se deregleze. În consecință, am căutat să demonstrăm coerența gândirii teologice a lui Henry, „desfăcînd” sistemul în „piesele” sale de bază.

Henry a fost studiat foarte puțin sub aspectul metodologiei sale, în sensul unor lucrări integral dedicate integral acestui subiect. Din cîte cunoaștem pînă astăzi mai există o singură lucrare, o teză de doctorat care tratează metodologia lui Henry, deși sub un aspect mai degrabă circumscris unei probleme mai largi, la care, din nefericire nu am avut acces. Este vorba despre dizertația lui Richard A. Purdy, *The Rational Apologetic Methodology of Carl F. H. Henry in the Context of the Current Impasse between Reformed and Evangelical Apologetics*, susținută la New York University în anul 1980. Trebuie remarcat însă faptul că aceasta a apărut înainte de terminarea publicării cărții *God, Revelation and Authority*, care s-a întins pe mai mulți ani, între 1978 și 1984.

Încă trei observații punctuale înainte de a trece la sinteza în linii esențiale a conținutului lucrării. În primul rînd, lucrarea analizează metodologia lui Henry pe baza cărții sale capitale *God, Revelation and Authority*, care constituie un material mai mult decît suficient (3000 de pagini) pentru evaluarea teologului sub raportul metodei sale.

În al doilea rînd, la nivelul formei prezentării, am ales să analizăm criticile aduse lui Henry, precum și să discutăm, să evaluăm sau să integrăm în peisaj teologic mai larg propunerile metodologice, la nivel formal sau material, în interiorul capitolelor propriu-zise dedicate subiectului, nu într-o secțiune aparte. În acest fel, investigația „rece” a lui Henry s-a împletit în mod natural cu poziția asumată personal.

În final, cu privire la sursele bibliografice folosite, trebuie spus că acestea sînt în mod covîrșitor protestante, avînd în vedere, pe de-o parte, că Henry a avut ca țintă prioritară teologia protestantă modernă și, pe de alta, faptul că o integrare teologică mai largă a lui Henry, ar fi depășit limitele acestei lucrări.

După această privire de ansamblu asupra subiectului tezei noastre, cu observațiile de rigoare, trecem la prezentarea pe scurt a părților sale principale. Lucrarea este structurată în șase capitole.

Prima secțiune a lucrării asupra unor probleme generale ce țin de metodologia teologică, începînd de la nevoia recuperării gîndirii metodologice în filozofie și teologie deopotrivă, trecînd apoi la aspecte fundamentale ale metodologiei teologice și arătînd în același timp specificitatea metodei teologice în raport cu alte determinări metodologice. Am procedat astfel încît toate elementele discutate (rolul credinței și al presupuzițiilor în teologie, metoda teologică și știința, obținerea deductivă și inductivă a adevărului teologic și multe altele) să fie iluminatoare pentru partea dedicată strict metodologiei lui Henry.

Capitolul doi urmărește un dublu scop. Mai întîi o prezentare generală a lui Henry, în liniile biografice fundamentale și, mai important, în receptarea actuală a teologului, atît pozitivă, cît și negativă. În prima parte a capitolului am subliniat patru aspecte fundamentale cu care se confruntă teologia în zilele noastre, toate relevante pentru gîndirea lui Henry și pentru evaluarea sa sub raportul actualității sale. În acest fel am dorit să creăm o bază mai largă de integrare teologică a lui Henry și de pornire în studiul teologiei sale. Cele patru chestiuni concrete discutate sînt: *Biserica, globalizarea și pluralismul religios, Rolul Scripturii în discursul teologic, Teologia și revelația, Teologia și știința.*

Partea a doua a acestui capitol se ocupă de creionarea unor personalități filozofice și teologice hotărîtoare pentru configurarea și direcția teologiei protestante din secolul douăzeci și pe care Henry i-a avut în vedere în permanență: Immanuel Kant, Friedrich Schleiermacher, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Søren Kierkegaard și Karl Barth. Teologia lui Henry s-a aflat în permanent contact cu acești gînditori pe care i-a considerat decisivi pentru direcția urmată de teologia protestantă a ultimelor două secole.

Avînd în vedere necunoașterea teologiei lui Henry în spațiul românesc am considerat mai mult decît necesară o prezentare a sa sub aspectul condiționărilor contextuale (naționale, confesional-teologice) care alimentează în mod decisiv metoda teologică,

trecînd apoi la detalierea principalelor probleme pe care teologul le-a detectat în teologia protestantă și răspunsurilor pe care le-a oferit provocărilor acesteia. Aceste lucruri au fost realizate în capitolul trei, deosebit de important deoarece așează fundamentul teoretic necesar pentru înțelegerea metodei sale teologice. L-am privit mai întîi pe Henry prin prisma condiționărilor preliminare ale metodologiei sale, determinată contextual și confesional. Din acest punct de vedere, contextul nord-american, moștenirea reformată și confesiunea baptistă își pun amprenta profund asupra metodei sale teologice. Pe de altă parte am subliniat natura apologetică a demersului teologic al lui Henry care a structurat întreaga sa activitate.

Referindu-ne la situația teologică și religioasă protestantă contemporană, am arătat modul în care Henry a decelat principalele etape ale evoluției gîndirii teologico-filozofice ca îndepărtare de revelația iudeo-creștină. Oferind o diagnoză a teologiei protestante moderne, Henry a identificat problema majoră a protestantismului în conceptul deficitar configurat de Dumnezeu, concept care a ajuns, prin diferite reconstrucții să nu mai păstreze aproape nicio referință obiectivă supranaturală.

Capitolul patru ne introduce în partea cea mai consistentă a lucrării, care se oprește mai întîi asupra unor aspecte preliminare ale metodologiei lui Henry, care tratează rolul metodologiei teologice în gîndirea lui Henry, limitele, condiționările și determinările acesteia, influența credinței în cunoașterea teologică, precum și configurarea metodei teologice în raport cu știința și filozofia. Reiese din analiza noastră o viziune unitară asupra cunoașterii umane în concepția lui Henry, în care teologia, filozofia și știința se împletesc într-o raționalitate comună.

Capitolul cinci reprezintă esența acestei lucrări, explicînd metoda presupuziționalismului rațional al lui Henry în toate datele fundamentale. Teologul american își construiește sistemul în mod deductiv în funcție de trei presupuziții fundamentale: presupuziția ontologică: Dumnezeu triunic; presupuziția epistemologică: revelația divină; presupuziția logică: consistența și coerența.

Pe de altă parte, acest capitol dezvoltă și aspectele materiale cele mai importante ale teologiei lui Henry, precum și cele mai disputate: natura propozițională a revelației,

revelația în Scriptură, rolul rațiunii în teologie. Finalul capitolului este dedicat aspectelor interpretării Scripturii la Henry și evaluarea de către acesta a metodei istorico-critice în lumina presupuzițiilor sale.

Capitolul șase reprezintă un alt moment de mare importanță pentru subiectul cercetării noastre, analizând – după o introducere cu caracter general în epistemologia religioasă – epistemologia lui Carl Henry care alimentează metoda sa teologică. Vom urmări modul în care epistemologia și metodologia se condiționează reciproc, altfel spus modul în care se împletesc aspectele materiale și formale în configurarea sistemului teologic al lui Henry.

Finalul este dedicat unor concluzii cu caracter general, precum și unor recomandări privitoare la metodologia lui Henry în contextul protestantismului contemporan confruntat cu o acută criză identitară teologică.

În primul rând, sub raportul strict al metodologiei lui Henry, trebuie semnalat că, la nivel formal, metodologia sa nu are puncte sensibile sau de tensiune, formînd un ansamblu deosebit de consistent și coerent intern. Henry este consecvent presupuzițiilor sale teologice și, urmînd principiile logice ale consistenței și coerenței, ne pune înaintea un exemplu de discurs consecvent și robust încheiat atît la nivel formal, cît și material. Am văzut modul în care epistemologia sa îi determină metoda, care, la rîndul ei, structurează consecvent aplicațiile epistemologiei la alte probleme teologice.

Articularea extrem de solidă impune o tratare holistică a sistemului. Eroarea și in justițea multor critici aduse teologiei lui Henry are la bază tocmai analiza fragmentară și segmentată, ce detașează din sistem aspecte decontextualizîndu-le. Cele mai semnificative exemple în acest sens – și pe care le-am privit detaliat – sînt rolul rațiunii în teologie și natura propozițională a revelației. Extrase din context și analizate fără legătură cu presupuzițiile sale teologice, pe de o parte, și cu metoda sa logică de derivare, pe de alta, conduc la concluzii nejustificate în lumina demersului său integral. Referindu-ne la exemplele de mai sus, într-o astfel de abordare Henry devine un raționalist incurabil, ba chiar un produs tîrziu al iluminismului teologic. Considerăm că, în prezenta lucrare, am adus argumente suficiente pentru a arăta inconsistența acestor interpretări.

Trebuie să admitem, însă, că un astfel de sistem tinzând spre perfecțiune poate prezenta riscul ermetizării sale față de alte sisteme, de rigidizare în contextul amplu al teologiei, iar comunicarea binară este îngreunată prin reducerea opțiunilor. Propoziționalismul se poate ușor transforma în „biblicism”, iar argumentarea poate deveni sentențioasă și dogmatică. Acest lucru a devenit realitate în contextul nord-american, prin auto-izolarea fundamentaliştilor protestanți și evitarea oricăror angajamente sociale sau culturale. După cum s-a arătat la începutul lucrării, Carl Henry a reacționat vehement la această poziție. În același timp, principial și ferm pe propria poziție până la sfârșitul vieții, Henry își așează propriul sistem într-un context de permanent dialog cu alte tradiții confesionale. Acest lucru a fost oglindit inclusiv în latura sa profesională ca *lecturer-at-large*, care i-a permis să inițieze o continuă comunicare teologică. Un exemplu în această privință a fost modul în care Henry a refuzat să considere ineranța Scripturii un test al autenticității doctrinei evanghelice, afirmând-o, după cum am văzut, ca test al consistenței acestei doctrine; acest fapt i-a determinat pe unii dintre reprezentanții de seamă ai evangelicalismului american să întrerupă colaborarea cu Henry.

Desigur, rămîne de discutat dacă metoda deductivă mai poate fi astăzi urmată în teologie. Cert rămîne faptul că avantajele ei sînt, credem, mai numeroase decît posibilele neajunsuri. Metoda teologică a lui Henry oferă un standard și un criteriu dogmatic solid într-un timp de profundă confuzie doctrinară. Atunci cînd este bine echipată și susținută filozofic, precum și corect întemeiată logic, această metodă devine greu de combătut la nivel formal.

Teologul rămîne un exemplu de fermitate într-un timp de vaste și, adesea, radicale transformări religioase și culturale, dovedind în mod logic, filozofic și teologic argumentat că moștenirea dogmatică a creștinismului clasic poate fi susținută și astăzi în mod viabil. Henry se angajează într-un dialog continuu, serios și excelent informat cu interogațiile și problemele filozofice și teologice ale secolului douăzeci, dar refuză să o facă ajustîndu-și gîndirea la categoriile filozofiei relativismului modern sau ale radicalismului teologic. Răspunsurile pe care le oferă de pe poziția a ceea ce poate părea un dogmatism rigid sînt solid motivate filozofic și rațional. Henry ne arată că teismul

creștin clasic nu și-a epuizat încă resursele de interpretare a realității și reprezintă un exemplu demn de urmat în modul unitar în care a interacționat cu o imensă cantitate de literatură de specialitate.

Eclectismul său filozofic sau epistemologic, într-o anumită măsură caracteristic teologiei protestante, se dovedește util deoarece refuză să subjuge teologia unui sistem filozofic anume, o greșeală fatală pentru teologia dogmatică și pe care istoria o confirmă din plin. În realitate cei mai mulți dintre criticii lui Henry care-l acuză de a fi transformat teologia și Scriptura în prizonierele gândirii iluministe sau moderniste nu au făcut decât să-și schimbe stăpînul, supunînd teologia categoriilor discursului filozofic contemporan. Pe de altă parte, metoda lui Henry arată că natura internă a revelației creștine presupune adoptarea unui instrumentar conceptual și filozofic particular, care să satisfacă cerințele întemeierii logice în comunicarea credinței creștine și să evite sucombarea imediată sau adoptarea fără rezerve a anumitor opțiuni filozofice sau științifice contemporane, trecînd cu vederea caracterul tranzitoriu al oricărei teorii științifice sau speculații filozofice. Din acest punct de vedere, credința fără rezerve a lui Henry în adevărul absolut și obiectiv oferă perspective filozofice și teologice mult mai încurajatoare în fața fragilității umane și a failibilității tuturor opțiunilor noastre interpretative decît o face negarea posibilității de a atinge acest adevăr obiectiv. Creștinismul stă sau cade cu o fundamentare obiectivă a sa, în lipsa căreia teologia nu este mai mult decît, urmîndu-l pe teologul american Carl Raschke, o formă ciudată de critică literară.

Rolul major pe care Henry îl conferă presupuzițiilor în metoda teologică și negarea existenței unei cunoașteri „pure”, reci-obiective și neinfluențate de diferite asumptii este, poate în mod oarecum surprinzător, în armonie cu standardele epistemologice și hermeneutice postmoderne. Din acest punct de vedere, Henry se alătură gândirii postmoderniste care a reproșat discursului modernist rigiditatea epistemologică și limitarea prejudiciată a realității în numele unor canoane ale rațiunii extrem de înguste, însă, spre deosebire de postmoderniști, teologul american susține posibilitatea cunoașterii obiective și existența adevărilor absolute și transculturale.

Importanța acordată clarificării metodologice, întemeierii raționale și logice a discursului teologic este, din nou, cu totul legitimă în contextul actual al teoriilor comunicării care accentuează nevoia legitimării valide a oricărui discurs. Gândirea lui Henry conferă demnitate teologiei, în timp ce tendințele protestante iraționale continuă să afunde teologia într-un discurs mai degrabă literar, metaforic și atrăgător la nivelul formulării, dar neîntemeiat logic și incoerent interior. Teologii protestanți trebuie să renunțe la a transforma conceptul de „mister” într-o baghetă magică la care să apeleze în momentul în care este nevoie să-și împacheteze public discursul. Este o nevoie imperioasă ca teologia protestantă – și în special cea evanghelică americană – să-și regăsească seriozitatea și rigurozitatea conceptuală a gândirii, fapt ce nu se poate realiza decât prin clarificarea instrumentarului logico-filozofic și prin revenirea la gândirea logică, la argumentul rațional. După cum spunea un autor citat în lucrare, o contradicție logică nu este un mister, ci o absurditate. Teologia nu trebuie să se sustragă rațiunii publice și criteriilor validității logice, ascunzându-se în spatele „incomprehensibilității lui Dumnezeu” sau a altor concepte care nu acoperă decât golul epistemologic și lipsa întemeierii raționale. Dumnezeu nu este doar mister, este și rațiune, iar credința și rațiunea nu pot fi separate fără a conduce la o formă de schizofrenie intelectuală.

Metodologia lui Henry ne oferă, totodată, un model de discurs integrativ al teologiei și filozofiei și arată modul în care cele două trebuie să conlucreze și să se purifice reciproc. Henry ne aduce aminte, prin scrierile sale, de ceea ce cardinalul Ratzinger, actualul Benedict al XVI-lea, afirma în dezbateră cu filozoful Habermas din 2004 cu privire la nevoia readucerii în dialog a rațiunii și religiei, a așezării lor în limitele normale de complementaritate. Rațiunea și credința sînt partenere într-o viziune unitară asupra lumii și asupra vieții. Filozofia nu trebuie să renunțe la teologie, considerînd-o inferioară, iar teologia trebuie să ia în serios interogațiile filozofice, deoarece, după cum arăta Henry, cele două sînt active pe același teren. Teologia nu se poate susține singură, fără ajutorul filozofiei, iar aceasta, la rîndul ei, trebuie să se alimenteze din resursele și soluțiile teologiei. În ciuda faptului că metazifica sau paradigma ontologică tradițională a

filozofiei au devenit caduce în zilele noastre, teologia nu poate susține o perspectivă consistentă și viabilă asupra realității fără obiectivare și ancorare ontologică.

În cele din urmă, opera lui Henry, construită într-un timp de criză teologică, arată cât de acute sînt problemele care macină protestantismul în special și creștinătatea, în general. În mod cu totul particular, lucrarea lui Henry impune observația că una dintre cele mai presante nevoi pe care protestantismul o are în prezent este să-și rezolve doctrina despre Scriptură. În fond, lunga istorie a teologiei dovedește că bătăliile teologice cele mai aprige s-au purtat în jurul rolului și locului Scripturii. După cum ne reamintește Henry, în fiecare perioadă a Bisericii, soarta Scripturii a decis soarta creștinismului. În acest punct creștinismul stă sau cade, deoarece aspectele care decurg de aici au consecințe practice și dogmatice de amploare, iar soarta teologiei este în mod vital depinde de verdictul dat asupra Scripturii: doctrinele majore ale creștinismului depind pentru validitatea lor de adevărul Scripturii. De aceea întrebările cu privire la Scriptură ca revelație divină rămîn actuale. Fără o viziune coerentă asupra acestui aspect, protestantismul riscă să-și submineze însuși fundamentul și criteriul doctrinar surprins, în esența sa, ca *sola Scriptura* lipsindu-se de un standard doctrinar stabil. Henry afirmă că „o viziune nesatisfăcătoare asupra Scripturii se va surpa pe sine însuși în curînd; dacă nu ne putem încrede în evanghelii sau epistole pentru a spune adevărul, nu putem spune decît puțin, sau chiar nimic despre Isus Cristos pe care îl reprezintă”. Nu există nicio posibilitate întemeiată consecvent epistemologic de a construi un portret real al lui Isus Cristos pe baza unui text failibil.

În plină criză a tablourilor integratoare și a metanarațiunilor, teologia lui Carl Henry stă mărturie că încă există posibilitatea unei viziuni comprehensive și totalizante asupra realității și existenței care să dea seama de om în integralitatea experienței sale spirituale, morale și intelectuale, iar în toiul discuțiilor despre globalizare și pluralism religios, conceptul de *imago Dei*, crucial în teologia lui Henry, oferă o bază solidă pentru interacțiunea dintre oamenii de diferite orientări religioase.

BIBLIOGRAFIE

- ALLEN, DIOGENES, *Philosophy for understanding theology*, John Knox Press, Louisville, London, 1985.
- ANDERSON, RAY S., „Evangelical Theology”, în *The Modern Theologians, An introduction to Christian theology in the twentieth century*, vol. 2, Basil Blackwell, Oxford, Cambridge, 1989, pp. 131-151.
- ARISTOTEL, *Metafizica*, Humanitas, București, 2007.
- BARBOUR, IAN, *Religion in an Age of Science*, Harper & Row, San Francisco, 1990.
- BARBOUR, IAN, *Cînd știința întâlnește religia*, Curtea Veche, București, 2006.
- BARR, JAMES, *The Bible in the modern world.*, Harper & Row, New York, 1973.
- BARTH, KARL, *Evangelical Faith: An Introduction*, London, 1963.
- BARTH, KARL, *The Epistle to the Romans*, Oxford University Press, London, Oxford, New York, 1968.
- BARTH, KARL, *Evangelical Theology: An Introduction*, Collins, London, Glasgow, 1969.
- BAVINCK, HERMAN, *Reformed Dogmatics. Vol. 1: Prolegomena*, Baker Academic, Grand Rapids, 2003.
- BLOESCH, DONALD, *A theology of word and spirit: authority and method in theology*, InterVarsity Press, Downers Grove Ill., 1992.
- BRAATEN, CARL E., „Prolegomena to Christian Dogmatics”, în *Christian Dogmatics*, vol. 1, Fortress Press, Philadelphia, 1984, pp. 5-78.
- BRAND, CHAD OWEN, „Is Carl Henry a Modernist? Rationalism and Foundationalism in Post-War Evangelical Theology”, *Trinity Journal*, vol. 20, nr. 1, 1999, pp. 3-21.
- BRETTALL (ED.), ROBERT, *A Kierkegaard Anthology*, Princeton University Press, New Jersey, 1946.
- BROMILEY, GEOFFREY W., *Introduction to the Theology of Karl Barth*, William B. Eerdmans Pub., Grand Rapids, 1979.
- BUSCH, EBERHARD, *Karl Barth - His Life from Letters and Autobiographical Texts*, William B. Eerdmans Pub., Grand Rapids, 1975.
- CARSON, D. A., *The Gagging of God*, Zondervan, 1996.

- CARSWELL, ROBERT JUSTIN, „A Comparative Study of the Religious Epistemology of Carl F. H. Henry and Alvin Plantinga”.
- CASSIRER, ERNST, *The Philosophy of the Enlightenment*, Princeton University Press, Princeton, 1951.
- CERILLO JR., AUGUSTUS; DEMPSTER, MURRAY W., „Carl F. H. Henry’s Early Apologetic for an Evangelical Social Ethic, 1942-1956”, *Journal of the Evangelical Theological Society*, vol. 34, nr. 3, septembrie 1991, pp. 365-379.
- CHUNG (ED.), SUNG WOOK, *Karl Barth and evangelical theology: convergences and divergences*, Paternoster Press, 2007.
- CLARK, GH, *Karl Barth’s Theological Method*, Presbyterian and Reformed Pub. Co., 1963.
- CLARK, GH, *Logic*, The Trinity Foundation, Maryland, 1988.
- CLARK, KJ, *Return to Reason*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Michigan, 1990.
- CLAYTON, PHILIP, *God and Contemporary Science*, Edinburgh University Press, Edinburgh, 1997.
- CRAIG (ED.), WILLIAM LANE, *Philosophy of Religion – A Reader and Guide*, Rutgers University Press, New Jersey, 2002.
- DAVIS, STEPHEN T., *Christian Philosophical Theology*, Oxford University Press, Oxford, 2006.
- DESCARTES, RENÉ, *Meditații despre filosofia primă*, Humanitas, București, 2004.
- DOUGHERTY, JUDE P., *Logica religiei*, Galaxia Gutenberg, Tîrgu-Lăpuș, 2009.
- DOWNING, FRANCIS GERALD, *Has Christianity a Revelation?*, SCM Press, London, 1964.
- DOYLE, G. WRIGHT, *Carl Henry: Theologian for All Seasons: An Introduction and Guide* *God, Revelation, and Authority*, Pickwick Publications, Eugene, Oregon, 2010.
- DULLES, AVERY, *Models of revelation*, Gill and Macmillan, Dublin, 1992.
- DUNNING, JOHN, *Making globalization good: the moral challenges of global capitalism*, Oxford University Press, Oxford; New York, 2003.
- ERICKSON, MILLARD J., *Teologie creștină, vol. 1*, Cartea creștină, Oradea, 1998.

- FACKRE, GABRIEL, *Ecumenical faith in evangelical perspective*, W.B. Eerdmans, Grand Rapids, 1993.
- FIRESTONE, CHRIS; PALMQUIST (EDS.), STEPHEN R., *Kant and the New Philosophy of Religion*, Indiana University Press, Bloomington, 2006.
- FLONTA, MIRCEA, *Cognitio. O introducere critică în problema cunoașterii*, All, București, 2008.
- FORD (ED.), DAVID, *The Modern theologians. An introduction to Christian theology in the twentieth century*, Basil Blackwell, Oxford, 1989.
- FREI, HANS, *Types of Christian theology*, Yale University Press, New Haven, 1992.
- FREI, HANS, „Response to „Narrative Theology: An Evangelical Appraisal””, *Trinity Journal*, vol. 8, 1987, pp. 21-24.
- GEISLER, NORMAN L.; BROOKS, RONALD M., *Come, Let Us Reason- An Introduction to Logical Thinking*, Baker Book House, Michigan, 1990.
- GILSON, ÉTIENNE, *Filozofia în Evul Mediu*, Humanitas, București, 1995.
- GRAYLING, A. C., „Epistemology”, în *The Blackwell Companion to Philosophy*, Blackwell Publishers Ltd, Oxford, Malden, 1996.
- GREEN, BRADLEY G., „Millard J. Erickson”, în *Theologians of the Baptist Tradition*, Broadman & Holman Publishers, Nashville, 2001, pp. 317-337.
- GRENZ, S; FRANKE, JOHN R., *Beyond Foundationalism: Shaping Theology in a Postmodern Context*, Westminster John Knox Press, Louisville Ky., 2001.
- GROOTHUIS, DOUGLAS, „The Postmodernist Challenge to Theology”, *Themelios*, vol. 25, nr. 1, pp. 4-22.
- GUNTON, COLIN, „Confessions, Dogmas and Doctrine: An Exploration of Some Interactions”, în *Reformed Theology in Contemporary Perspective – Westminster: Yesterday, Today – and Tomorrow?*, Rutherford House, 2006.
- HABERMAS, JÜRGEN; RATZINGER, JOSEPH, *Dialectica secularizării, Despre rațiune și religie*, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2005.
- HARRIS, HORTON, *The Tübingen School: a historical and theological investigation of the school of F.C. Baur*, Baker Book House, Grand Rapids, 1990.

- HARRISVILLE, ROY; SUNDBERG, WALTER, *The Bible in Modern Culture: Theology and Historical-Critical Method from Spinoza to Käsemann*, W.B. Eerdmans, Grand Rapids, 1995.
- HEGEL, GEORG W. F., *Enciclopedia științelor filozofice. Partea întâi: Logica*, Humanitas, București, 1995.
- HEGEL, GEORG W. F., *On Art, Religion, Philosophy Introductory Lectures to the Realm of Absolute Spirit.*, Harper & Row, New York, 1970.
- HELM, PAUL, „Faith, evidence and the Scriptures”, în *Scripture and Truth*, Baker Books, Grand Rapids, 1998, pp. 303-320.
- HENRY, CARL F. H., *Toward a Recovery of Christian Belief*, Crossway Books, Wheaton, 1990.
- HENRY, CARL F. H., *Confessions of a theologian: an autobiography*, Word Books, Waco, 1986.
- HENRY, CARL F. H., „Narrative Theology: An Evangelical Appraisal”, *Trinity Journal*, vol. 8, 1987, pp. 3-19.
- HENRY, CARL F. H., *God, Revelation and Authority*, Crossway books, Wheaton, 1999.
- HENRY, CARL F. H., *Frontiers in Modern Theology, A Critique of Current Theological Trends*, Moody Press, Chicago, 1966.
- HENRY, CARL F. H., „Where is Modern Theology Going?”, *Bulletin of the Evangelical Theological Society*, vol. 11, 1968, pp. 3-12.
- HENRY, CARL F. H., *The Drift of Western Thought*, Eerdmans, Grand Rapids, 1951.
- HENRY, CARL F. H., „Fortunes of the Christian World View”, *Trinity Journal*, vol. 19, nr. 2, 1998, pp. 163-176.
- HODGE, CHARLES, *Systematic Theology*, vol. 1, Wm. B. Eerdmans Publishing Co, Grand Rapids, 1989.
- HUDSON, WINTHROP S., *Religion in America. An historical account of the development of American religious life*, Charles Scribner's Sons, New York, 1973.
- HUYSTEEN, J. WENTZEL VAN, *Essays in Postfoundationist Theology*, W.B. Eerdmans, 1997.

- INBODY, TYRON, *The Faith of the Christian Church. An introduction to theology*, William B. Eerdmans Pub., Michigan, Cambridge, 2005.
- JEWETT, PAUL K., *God, Creation & Revelation. A Neo-Evangelical Theology*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1991.
- JONES, KELVIN NEAL, „Revelation and Reason in the theology of Carl F. H. Henry, James I. Packer and Ronald H. Nash”.
- JR., E. D. HIRSCH, *Validity in Interpretation*, Yale University Press, New Haven and London, 1967.
- KANT, IMMANUEL, *Critica rațiunii pure*, IRI, București, 1994.
- KANT, IMMANUEL, *Religia în limitele rațiunii pure*, Humanitas, București, 2004.
- KAUFMAN, GORDON, *An Essay on Theological Method*, Scholars Press, Atlanta, 1975.
- KIERKEGAARD, SØREN, *Philosophical Fragments or A Fragment of Philosophy*, Princeton University Press, New Jersey, 1974.
- KIERKEGAARD, SØREN, *Christian Discourses*, Princeton University Press, New Jersey, 1974.
- KODALLE, KLAUS M., „Dumnezeu”, în *Filosofie-Curs de bază*, Editura Științifică, București, 1999.
- KÜNG, HANS, *Theology for the Third Millenium: An Ecumenical View*, Doubleday, 1988.
- KUNG, HANS, *A global ethic for global politics and economics*, Oxford University Press, New York, 1998.
- KUNG, HANS, *Great Christian thinkers*, Continuum, New York, 1994.
- LACUGNA, CATHERINE MOWRY, *The Theological Methodology of Hans Küng*, Scholars Press, New York, 1982.
- LEHRER, KEITH, *Theory of Knowledge*, Routledge, London, 1990.
- LINTS, RICHARD, *The Fabric of Theology. A Prolegomenon to Evangelical Theology*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co, Grand Rapids, 1993.
- LONERGAN, BERNARD J. F., *Method in Theology*, University of Toronto Press, Toronto, 1990.
- MACQUARRIE, JOHN, *Principles of Christian Theology*, SCM Press, London, 1977.

- MAGNIN, THIERRY, *Între știință și religie*, Junimea, Iași, 2007.
- MARGA, ANDREI, *Absolutul astăzi. Teologia și filosofia lui Joseph Ratzinger*, Eikon, Cluj-Napoca, 2010.
- MARGA, ANDREI, *Introducere în metodologia și argumentarea filosofică*, Dacia, Cluj-Napoca, 1992.
- MARGA, ANDREI, *Argumentarea*, Editura Fundației Studiilor Europene, Cluj-Napoca, 2006.
- MARGA, ANDREI, *Raționalitate, comunicare, argumentare*, Dacia, Cluj-Napoca, 1991.
- MARGA, ANDREI, *Religia în era globalizării*, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2006.
- MARGA, ANDREI, *Die Kulturelle Wende, Philosophische Konsequenzen der Transformation – Cotitura culturală, Consecințe filosofice ale tranziției*, Cluj University Press, Cluj-Napoca, 2004.
- MARGA, ANDREI, *Introducere în filosofia contemporană*, Polirom, Iași, 2002.
- MCGRATH, ALISTER, *Christian theology. An Introduction*, Blackwell, Oxford, Cambridge, 1994.
- MCGRATH, ALISTER, *A passion for truth : the intellectual coherence of Evangelicalism*, InterVarsity Press, Downers Grove Ill., 1996.
- MCGRATH, ALISTER, *The Genesis of Doctrine: A Study in the Foundations of Doctrinal Criticism*, W.B. Eerdmans; Regent College Pub., Grand Rapids; Vancouver, 1997.
- MCNEAL, THOMAS REGINALD, „A Critical Analysis of the Doctrine of God in the Theology of Carl F. H. Henry”.
- MILLER, ED. L; GRENZ, SJ, *Fortress Introduction to Contemporary Theologies*, Fortress Press, Minneapolis, 1998.
- MOHLER JR., R. ALBERT, „Carl F. H. Henry”, în *Theologians of the Baptist Tradition*, Broadman & Holman Publishers, Nashville, 2001, pp. 279-96.
- MUELLER-VOLLMER (ED.), KURT, *The Hermeneutics Reader: Texts of the German Tradition from the Enlightenment to the Present*, Continuum, New York, 1985.

- MURPHY, NANCEY, „Macintyre, Tradition-Dependent Rationality and the End of Philosophy of Religion”, în *Contemporary Practice and Method in the Philosophy of Religion – New Essays*, Continuum International Publishing Group, 2008.
- NEGRUȚ, PAUL, *Revelație, Scriptură, Comuniune. O interogație asupra autorității în cunoașterea teologică*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1996.
- NICOLESCU, BASARAB, *Noi, particula și lumea*, Junimea, Iași, 2007.
- OLSON, ROGER E., *The Westminster handbook to evangelical theology*, Westminster John Knox Press, Louisville, London, 2004.
- PANNENBERG, WOLFHART, *Systematic theology*, vol. 1, Eerdmans, Grand Rapids, 1991.
- PANNENBERG, WOLFHART, „Trinitarian Evolutionist - Part One”, <http://www.metanexus.net/magazine/tabid/68/id/3136/Default.aspx>.
- PATTERSON, BOB, *Carl F. H. Henry*, Hendrickson Pub., Massachusetts, 1983.
- PELIKAN, JAROSLAV, *Tradiția creștină. O istoria a dezvoltării doctrinei, V, Doctrina creștină și cultura modernă (de la 1700)*, Polirom, Iași, 2008.
- PETERSON, MICHAEL; HASKER, WILLIAM; REICHENBACH, BRUCE; BASINGER, DAVID, *Reason & Religious Belief– An Introduction to the Philosophy of Religion*, Oxford University Press, Oxford, 1991.
- PLANTINGA, ALVIN; WOLTERSTORFF (EDS.), NICHOLAS, *Faith and Rationality. Reason and Belief in God*, University of Notre Dame Press, Notre Dame, 1983.
- POPPER, KARL R., „On the Sources of Knowledge and of Ignorance”, în *Conjectures and Refutations – The Growth of Scientific Knowledge*, Routledge and Kegan Paul, London, 1963.
- RASCHKE, CARL, *Theological thinking: an in-quiry*, Scholars Press, Atlanta, 1988.
- RATZINGER, JOSEPH; BENEDICT XVI, *Interpretarea biblică în criză. Despre problema fundamentelor și căilor exegezei astăzi*, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2007.
- RICOEUR, PAUL, *Eseuri de hermeneutică*, Humanitas, București, 1995.
- RIDLEY, BRIAN, *On Science, Thinking in Action*, Routledge, 2001.

- SARTORI, GIOVANNI, *Homo videns. Imbecilizarea prin televiziune și post-gîndirea*, Humanitas, București, 2005.
- SCAER, DAVID P, „Carl F. H. Henry: An Evangelical Tribute to a Theologian”, *Concordia Theological Quarterly*, vol. 68, nr. 2, aprilie 2004, pp. 155-156.
- SCHLEIERMACHER, FRIEDRICH, *On Religion: Speeches to Its Cultured Despisers*, Harper, New York, 1958.
- SCHLEIERMACHER, FRIEDRICH, *The Christian faith*, T. & T. Clark, Edinburgh, 1989.
- SCHNÄDELBACH, HERBERT, „Rațiunea”, în *Filosofie-Curs de bază*, Editura Științifică, București, 1999.
- SCHNÄDELBACH, HERBERT, „Argumentarea filosofică”, în *Filosofie-Curs de bază*, Editura Științifică, București, 1999.
- SHULTS, F. LERON, *The Postfoundationalist task of theology : Wolfhart Pannenberg and the new theological rationality*, W.B. Eerdmans, Grand Rapids, 1999.
- SOSA, ERNEST, *Knowledge in Perspective – Selected Essays in Epistemology*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991.
- SPROUL, ROBERT C.; GERSTNER, JOHN H.; LINDSLEY, ARTHUR, *Classical Apologetics: A Rational Defense of the Christian Faith and a Critique of Presuppositional Apologetics*, Zondervan, Grand Rapids, 1984.
- STIVER, DAN R., „Theological Method”, în *The Cambridge Companion To Postmodern Theology*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, pp. 170-185.
- STONE, M. W. F., „Religious Epistemology”, în *Philosophy 2, Further through the Subject*, Oxford University Press, Oxford, 1998, pp. 331-344.
- TALIAFERRO, CHARLES, „Philosophy of Religion”, în *The Blackwell Companion to Philosophy*, Blackwell Publishers Ltd, Oxford, Malden, 1999, pp. 442-481.
- THIELICKE, HELMUT, *Modern Faith and Thought*, W.B. Eerdmans, Grand Rapids, 1990.
- THORBURY, GREGORY ALAN, „Carl F. H. Henry as Heir of Reformation Epistemology”, http://www.henryinstitute.org/papers_list.php.
- THORNE, PHILLIP R., *Evangelicalism and Karl Barth: his reception and influence in North American Evangelical theology*, Pickwick Publications, 1995.

- TILLICH, PAUL, *Systematic Theology*, The University of Chicago Press, Chicago, 1967.
- TORRANCE, THOMAS, *Theological Science*, T. & T. Clark, Edinburgh, 1969.
- TOULMIN, STEPHEN, *The Return to Cosmology: Postmodern Science and the Theology of Nature*, California University Press, Berkley, 1982.
- TRUEMAN, CARL R., „Admiring the Sistine Chapel: Reflections on Carl F. H. Henry’s „God, Revelation and Authority””, *Themelios*, vol. 25, nr. 2, 2000, pp. 48-58.
- VAN TIL, CORNELIUS, *An Introduction to Systematic Theology*, Presbyterian and Reformed Pub. Co., Phillisburg, 1978.
- VANHOOZER, KEVIN J., „The Semantics of Biblical Literature”, în *Hermeneutics, Authority and Canon*, Academie Books, Grand Rapids, 1986, pp. 53-104.
- VANHOOZER, KEVIN J., *The drama of doctrine: a canonical-linguistic approach to Christian theology*, Westminster John Knox Press, Louisville, 2005.
- WEBER, OTTO, *Foundations of Dogmatics*, vol. 1, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1981.
- WELCH, CLAUDE, *Protestant Thought in the Nineteenth Century.*, Yale University Press, New Haven, 1972.
- WOLF, MIROSLAV; KRIEG, CARMEN; KUCHARZ (EDS), THOMAS, *The future of theology: essays in honor of Jürgen Moltmann*, Eerdmans, Grand Rapids Mich., 1996.
- WOOD, W. JAY, *Epistemology-Becoming Intellectually Virtuous*, InterVarsity Press, Illinois, 1998.
- YOUNG, CHRISTIAN C.; LARGENT, MARK A., *Evolution and Creationism – A Documentary and Reference Guide*, Greenwood Press, Westport, London, 2007.

